

LA FAMÍLIA FIZES I EL SEU PATRONATGE ARTÍSTIC

Sílvia Canalda i Llobet

La nostra aproximació a la figura de Pere Fizes va començar amb la recerca doctoral,¹ centrada en un conjunt de rajoles estanníferes que es troba al claustre de l'antic convent de Sant Francesc d'Assís, a Terrassa.² A l'interior de les quatre galeries del pati hi ha vint-i-sis plafons ceràmics amb la representació de la vida del fundador dels framenors. Cada imatge llueix el mateix escut d'armes: el de Pere Fizes.³ La presència de motius heràldics en obres artístiques és normalment indicativa, ja des de la baixa edat mitjana, de la participació d'aquell llinatge o aquella corporació, de manera directa o indirecta, en el seu finançament. Els estudis d'història local ens presenten el personatge com a castlà de Terrassa d'ençà que el 1661 va adquirir el castell-palau⁴ –i els seus drets jurisdiccionals– al Con-

-
1. SÍLVIA CANALDA I LLOBET, *El conjunt ceràmic del convent de Sant Francesc d'Assís a Terrassa (ca. 1671-1673): gènesi, obratge, significats*, 2 vol., Barcelona, Universitat de Barcelona, 2003 [tesi doctoral].
 2. De l'antic cenobi, en queden l'església, el claustre i part de les dependències conventuals. Precisament, aquesta tardor ha estat inaugurada la rehabilitació arquitectònica del claustre, espai que acollirà una associació benèfica que gestionarà a partir d'ara la difusió del conjunt ceràmic.
 3. En altres decoracions claustrals de temàtica hagiogràfica, cada representació va acompanyada d'un escut d'armes diferent al·lusiu a la família que l'havia patrocinada; es podrien citar exemples espanyols (les pintures que decoraven el claustre de la Casa Grande de San Francisco a Còrdova, avui al Museu de Belles Arts de dita ciutat) o italians (els frescos del claustre del convent d'Ognisanti, a Florència, recentment restituïts).
 4. A.-A. MORO I GARCIA I E. PIQUER FERRER, «El castell palau de Terrassa i el seu entorn», a *Catalunya Romànica*, vol. XVIII, *El Vallès Occidental, El Vallès Oriental*, 1991, p. 228-230.

sell de la vila, institució que els posseïa des de 1622.⁵ Coneixedors de la importància que el promotor tenia en la gènesi artística durant l'Antic Règim, derivada de la prioritat de la demanda a l'oferta i de la seva intervenció en qüestions temàtiques –i fins i tot estilístiques–, vam decidir endinsar-nos en el coneixement de la seva persona.

1. Llorenç Passoles (atrib.): *Primera aparició del crucificat a Francesc d'Assís*. Ca. 1673. Terrassa, antic convent de Sant Francesc.

L'interès per la figura de Pere Fizes es concentra en estudis d'àmbit local, per raons que fins ara, amb les poques dades exposades, poden semblar òbvies. Ja Soler i Palet li va dedicar, a la darrereria del segle XIX, una de les cent biografies sobre il·lustres egarencs.⁶ També la majoria de lli-

5. M. SOLÉ I SANABRA, «L'organització municipal a la Terrassa moderna», a J. M. BENAUL I BERENGUER [et al.], *Història de Terrassa*, 1987, p. 218-219.

6. Josep SOLER I PALET, *Cent biografies terrassenques*, 1900, p. 65-67. Per conèixer la trajectòria política i intel·lectual d'aquest personatge, vegeu J. CARRERAS CANDI, *En Josep Soler i Palet: Historiador y arqueólogo*, 1932, i J. VENTANYOL I BOSCH, «Josep Soler i Palet, 17 anys després», a *Terme*, núm. 11 (1996), p. 60-63.

bres d'història sobre Terrassa reserven unes pàgines al retrat de la seva persona i a l'anàlisi de la seva gestió jurisdiccional. Tot i així, la reconstrucció més seriosa del personatge va ser l'elaborada per Isabel Caba l'any 1987.⁷ L'autora va oferir una primera aproximació a Pere Fizes a partir de la consulta parcial de la documentació servada a l'Arxiu Històric i Comarcal de Terrassa. Es tracta d'un dels fons particulars que reuneix el centre esmentat, tal vegada el més nombrós de tots els que es conserven en dit arxiu. S'hi apleguen documents molt diversos: llibres de comptes, llibres de capbreus, correspondència personal, dades patrimonials. No obstant això, la informació que se'n desprèn és majoritàriament de caràcter econòmic. A banda de la dificultat que comporta treballar amb documentació original del segle XV, el fons de Pere Fizes presenta dificultats específiques derivades de la seva diversitat lingüística, atès que en molts casos els documents són en francès. Per tot això, l'article de Caba esdevé una primera revisió del personatge per mitjà de la consulta d'algunes de les sèries documentals de dit arxiu, específicament la correspondència. D'altra banda, la recerca fins ara ressenyada se circumscriu als anys terrasencs del personatge i a la informació conservada a la mateixa vila de Terrassa. Pere Fizes, de procedència francesa, va ser una peça clau en els estudis endegats per Emili Giralt, a la dècada dels cinquanta, sobre la colònia de mercaders francesos instal·lats a Barcelona.⁸ L'existència prèvia d'aquesta investigació ens ha permès exhumar documentació inèdita de sèries d'arxius barcelonins, com ara escriptures notariales, deliberacions del Consell de Cent o registres de la Cancelleria o del Consell d'Aragó. El maridatge entre les sèries documentals egarenques i barcelonines ens dona l'oportunitat de reconstruir de manera íntegra, però no definitiva, el perfil biogràfic i professional del personatge, reconeixent, però, les limitacions pròpies de la nostra especialitat –la història de l'art–, raó per la qual tampoc no volem desapropiar l'ocasió d'esperonar una recerca interdisciplinària futura que consideri, entre d'altres figures, la de Pere Fizes,

7. Isabel CABA I BRUNET, «Un exemple d'home de negoci català del segle XVII», a *Terme*, núm. 2 (1987), p. 67-73.

8. Emili GIRALT I RAVENTÓS, *El comercio marítimo de Barcelona entre 1630-1665: Hombres, técnicas y direcciones de tráfico*, Barcelona, Universitat de Barcelona, vol. I, p. 54-76, i vol. II, p. 138-139 [tesi doctoral]; i «La colonia mercantil francesa de Barcelona a mediados del siglo XVII», a *Estudios de Historia Moderna*, vol. VI, 1956-59, p. 217-278.

arquetipus de l'ascensió social dels mercaders al Principat durant el regnat de Carles II.

La primera dificultat a l'hora de reconstruir la biografia de Pere Fizes la genera la tradició de posar al primer fill mascle el mateix nom que al pare: el seu primogènit també es deia Pere. Aquest inconvenient ja es va constatar en l'època i sovint en la documentació, i per tal de distingir el fill del pare, o el pare del fill, es van emprar epítets com Pere Fizes *minor* o Pere Fizes *dierum major*.⁹ La confusió va arribar fins al segle XX. En les dues publicacions monogràfiques existents sobre Pere Fizes,¹⁰ com també en els llistats de persones ennoblides per privilegi reial,¹¹ hem hagut de destriar, en la mesura que hem pogut, les dades relatives al pare i les dades relatives al fill, ja que l'emblemàtic afectava qüestions tan significatives com haver-se de qüestionar l'estament social i la data de defunció de cadascun d'ells o l'existència d'una tercera generació també dita Pere Fizes.

Isabel Caba es preguntava sobre la genealogia del cognom i la procedència d'aquest negociant que es va instal·lar a Terrassa l'any 1661.¹² Alguns anys abans, Emili Giralt havia integrat Pere Fizes dins la colònia de mercaders francesos residents a la ciutat de Barcelona.¹³ En la documentació sovint consta com a «Petrus fises negociatori francigine civis Barna»,¹⁴ categoria –la segona– per a la qual calia residir, com a mínim, un any i un dia a dita ciutat.¹⁵ Mercès a la darrera investigació esmentada, es pot com-

9. AHPB, Ramon Villana Perlas, *Manual* (25-VI-1671 / 24-XII-1671), f. 613v.

10. J. SOLER I PALET, *Op. cit.*, i I. CABA, *Op. cit.*

11. FRANCISCO JOSÉ MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña. Dinastía de Austria. Reinado de Carlos II (1665-1670)», a *Hidalguía*, 1979, p. 787-788; i *Próceres habilitados en las cortes de Principado de Catalunya, siglo XVII (1599-1713)*, vol. 1, 1983, p. 243.

12. «[...] el seu origen és una mica incert i cal posar en dubte que el seu origen familiar fos català. El seu cognom no apareix, o almenys jo no l'hi he trobat antecedents, en el Principat. És un home molt avesat a un país com és França, ja sia per interessos comercials o particulars –possessions de terres a França heretades dels seus pares i residència d'una germana seva a aquest país–. També es força curiós el fet que apareix, del 1690 al 1675, un tal Antoni Fizes, metge d'un cert prestigi a Montpeller. Potser no hi ha cap relació directa entre ambdós personatges, però crec que és un fet que cal tenir en compte». I. CABA, *Op. cit.*, p. 68.

13. *Vid.* nota núm. 8.

14. AHPB, Francesc Lentslà, *Septimum manuale contractum et instrumentorum* (28-XII-1644 / 24-XII-1645), 27 de maig de 1645, s. f.

15. M. BAJET ROYO, «Ciudadans de Barcelona, ciudadans honrats i donzells en l'obra de Fontanella», a *El temps del Consell de Cent: La persistència institucional segles XV-XVII a Barcelona, a Barcelona. Quaderns d'Història*, núm. 5 (2001), p. 159-170.

provar la presència de Pere Fizes a Barcelona des de l'any 1645, quan va participar en una societat mercantil amb d'altres comerciants francesos.¹⁶ A diferència de molts altres mercaders gals documentats per Emili Giralt, es desconeixia de quina localitat concreta provenia. Tampoc l'estudi de Jordi Nadal¹⁷ sobre l'onada d'immigrants francesos a Catalunya durant els segles XVII i XVIII aportava dades sobre la procedència d'aquest mercader, tot i que hi era compilat¹⁸ i que s'hi arriben a concretar quatre àrees de migració des del país veí.¹⁹ En el testament autògraf de Pere Fizes²⁰ figura la cessió de les possessions que tenia al regne de França –heretades dels seus pares– a la seva germana Peirona, que ja hi residia. Atesa la cal·ligrafia del document i el desconeixement de la zona geogràfica en qüestió, resultava complexa la identificació del topònim que consta en el testament. Una consulta al professor Joan Peytaví,²¹ de la Universitat de Perpinyà, ens ha permès identificar-lo amb la petita població de Puylaroque, dins del departament francès de Tarn i Garona, amb capital a Montalbà. Es confirma així la procedència occitana de Pere Fizes, concretament de l'antic bisbat de Càors.²²

La primera referència sobre la residència de Fizes a la Ciutat Comtal, la va donar a conèixer Isabel Caba, la qual, a través de la correspondència personal servada a l'arxiu vallesà, va dir que Fizes vivia al «carrer de Corseia, davant los descalloos d'envasador».²³ La consulta de les mateixes fonts ens permet rectificar aquesta interpretació i afirmar que l'habitatge dels Fizes a Barcelona es trobava al carrer «Baseya» o Basea, davant les escales de Caçador, una via que va quedar molt migrada amb l'obertura de la

16. *Vid.* nota núm. 14.

17. Jordi NADAL i Emili GIRALT, *Immigració i redreç demogràfic: Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII*, 2000 (ed. orig. 1960).

18. *Ibidem*, p. 90.

19. Pirineus i Prepirineus, Llenguadoc i conca de la Garona, terres altes i massissos, i altres territoris.

20. AHCT, *Documents de Pere Fizes*, testament de Pere Fizes, 1673, s. f.

21. Joan PEYTAVÍ DEIXONA, «La immigració d'occitans vers Catalunya en l'època moderna», a *Càtars i trobadors: Occitània i Catalunya: renaixença i futur* (cat. exp.), 2003, p. 170-185.

22. La consulta de les pàgines blanques franceses (www.pagesblanches.fr) i dels cercadors informàtics de genealogia (www.geneanet.org) ens ha confirmat que des del segle XVI hi ha molta gent cognominada Fizes en aquesta regió i també a l'antiga zona de Le Roergue, avui dita Avairon.

23. Isabel CABA, *Op. cit.*, p. 67.

24. «Es un callejón que comienza en la plaza del Angel y que dando varias vueltas vá a salir á la calle de Platería, habiéndose ido ensanchando en algunos puntos á medida que se han ido reedificando ciertas casas y dejando más espacio á la via pública. Era una de las calles más distinguidas anti-

Via Laietana.²⁴ A l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona hem localitzat l'escriptura de compra de la casa, datada el 30 de desembre de 1646.²⁵ La família Fizes estava, doncs, situada a la parròquia dels sants Just i Pastor, barri que podríem definir com el districte financer de Barcelona, atesa la seva proximitat a la taula de canvi i al banc de la ciutat.

Durant els primers anys d'establiment dels Fizes a la Ciutat Comtal, el patriarca es va relacionar amb la comunitat de mercaders francesos i va començar a fer els primers negocis de manera autònoma.²⁶ Segons Emili Giralt, quan Fizes va arribar a la ciutat disposava de pocs mitjans econòmics i, com la resta de comerciants gals, va aconseguir una situació benestant durant la guerra de separació i mercès a l'annexió de bona part del Principat a la Corona francesa.²⁷ Suspesos els canals tradicionals de provisió de gra i de queviures, a conseqüència de la guerra amb la Corona hispànica, Catalunya es va convertir en una zona francesa d'explotació econòmica, amb la introducció d'aliments i de manufactures procedents del nord dels Pirineus. Pere Fizes es va especialitzar, durant aquests anys, en la importació de blat procedent de les localitats de Narbona, Arles i Marsella. Emili Giralt el va caracteritzar com a «Fises, el rey del trigo», ja que va invertir en aquest producte fins a 140.000 lliures de moneda de Barcelona entre els anys 1645 i 1665.²⁸ Amb la rendició de Barcelona l'any 1652, molts mercaders francesos van retornar al seu punt d'origen, però Pere Fizes, amb forts lligams familiars al Principat, va romandre a la ciutat i va tornar a diversificar el seu negoci a l'engròs de compra i venda marítimes.

Va ser al mes de juliol de 1661 quan Pere Fizes va adquirir el castell-palau de Terrassa per la quantitat de 32.200 lliures,²⁹ després que el Con-

guamente por morar en ella muchos comerciantes, conforme lo testifican añejas memorias y lo prueban con su forma algunos de los edificios más próximos á la Platería», a V. BALAGUER, *Las calles de Barcelona*, 1982 [1866], p. 109. El carrer esmentat devia estar a l'alçada del carrer Baixada del Caçador.

25. AHPB, Francesc Aquiles, *Trigesimum quintum protocolum sive manuale* (31-I-1646 / 31-XII-1646), 30 de desembre de 1646, s. f.

26. Algunes de les seves actuacions mercantils, podem resseguir-les en escriptures notariales: AHPB, Francesc Lentsclà, *Septimum manuale contractum et instrumentorum*, 27 de març de 1645, s. f.; *Manual*, 5 de maig de 1648, s. f.; *Undecimum manuale contractuum et instrumentorum*, 30 de desembre de 1648, s. f.

27. E. GIRALT I RAVENTÓS, *Op. cit.*, vol. I, p. 58-59, i vol. II, p. 139.

28. *Ibidem*, vol. I, p. 60-61, i vol. II, p. 138-139.

29. AHCT, Pere Fizes, *Administració del patrimoni* (1652-1679), 8 de juliol de 1661.

sell de la vila l'hagués posat en poder de la Reial Audiència a causa dels deutes i els crèdits contrets pel govern municipal. La compra del castell termenat significava, d'una banda, la seguretat econòmica i, de l'altra, l'ascens social dins la jeràrquica societat estamental.³⁰ Cal imaginar que Pere Fizes no es devia sentir massa estrany en aquesta localitat del Vallès, ja que Terrassa gaudia d'una comunitat estable i copiosa d'immigrants francesos des de la primeria del segle XVI, la qual avui és recordada en la toponímia d'un dels carrers més cèntrics: el carrer dels Gavatxons.³¹ Abans de l'adquisició d'aquesta propietat, Pere Fizes, l'any 1659, ja havia atorgat poders al seu primogènit perquè el representés en qualsevol activitat econòmica;³² òbviament, aquesta circumstància es va incrementar amb

2. Terrassa, torre del castell-palau.

30. «La seguretat d'aquestes inversions –incentiu principal– anava, a més a més, de parió amb el prestigi que donava la propietat territorial. Si un menestral esmerçava els estalvis en una peça de terra o un bocí d'horta, els mercaders i ciutadans honrats, els metges i els homes de lleis maldaven per posseir una “torre” als afores de Barcelona, i els més rics –o pretensiosos– no desaprofitaven l'oportunitat d'adquirir un “castell termenat” i esdevenir senyors o barons», a E. GIRALT I RAVENTÓS, «Família, afers i patrimoni de Jaume Cortada, mercader de Barcelona, baró de Maldà», a *Estudis d'Història Agrària*, núm. 6 (1987), p. 271.

31. Es tractava principalment d'una migració de mà d'obra no especialitzada, que treballava en feines agrícoles o menestrals i que sovint provocava aldarulls (I. ALMAZÁN FERNÁNDEZ, «Els immigrants francesos al Vallès Occidental: el profit i la por», *Terme*, núm. 7 (1992), p. 31-39). Tot i així, la correspondència personal de Pere Fizes demostra que tenia relacions comercials amb un mercader de Llemotges dit De Verthamon, el germà del qual vivia a Terrassa abans que s'hi instal·lés Pere Fizes (AHCT, *Correspondència de Pere Fizes* [1649-1661], 4 d'abril de 1653). En tots els processos migratoris, les relacions familiars i amicals acaben explicant el desplaçament cap a una o altra contrada.

32. Isabel Caba va reproduir literalment part de la carta de poders emesa a Pere Fizes fill el 2 de febrer de 1659, quan el pare es trobava a Madrid (*op. cit.*, p. 69).

la instal·lació del pare a Terrassa, tot i que el juliol de 1662 el fill mostrava encara una certa inseguretats en la direcció del negoci familiar.³³ Era característic de l'estructura familiar i econòmica de l'Antic Règim que, de mica en mica, es deleguessin càrrecs i responsabilitats d'empresa a d'altres membres de la nissaga, tot i que es mantenia la figura del patriarca al capdavant. Així, a banda de Pere Fizes *minor*, es van incorporar al negoci els gendres Ambròs Oliver i Francesc de Verthamon –casats amb Margarida i Caterineta Fizes, respectivament–, ja que la resta de fills mascles, Mathuly i Anselm, no mostraven massa aptituds per al comerç internacional.³⁴

A conseqüència de l'allunyament temàtic de la nostra especialitat i de la parcialitat del buidatge arxivístic efectuat –ja que caldria exhumar altres sèries documentals, com ara les assegurances marítimes o els registres de Llotja–, ens és impossible exposar cap mena de conclusió al voltant de l'activitat comercial dels Fizes o de la seva situació preferent o no en el conjunt del Principat. Tot i així, podem apuntar algunes línies d'actuació que caldrà madurar en recerques futures. Des de les acaballes de la dècada dels cinquanta, la direcció marítima habitual en els negocis de la famí-

-
33. En una carta que Pere Fizes fill dirigia al seu progenitor a Terrassa, llegim: «Vodria que Vm. agues acabat las obras per a que vingues a gobernar, perque no m'atrevesch a obrar, y no es menester perdre la ocasió [...]». A AHCT, *Correspondència Pere Fizes* [1661-1663], 2 de juliol de 1662.
34. Isabel Caba va bastir l'arbre genealògic de la família Fizes, però va advertir que era possible que cometés algun error, atès l'estat dels estudis (*op. cit.*, p. 69). Anselm Fizes va professar dins la cartoixa de Montalegre, i Mathuly, després de procurar-li una formació internacional –a França i als Països Baixos– va mostrar una actitud un xic irresponsable.
35. A través de l'estudi de Juan Antonio Sánchez coneixem que hi havia dues vies d'exportació dels productes atlàntics fins a la península Ibèrica: la marítima, amb diversos vaixells mercants integrats en un comboi amb protecció naval que feien un itinerari per diversos ports del litoral espanyol –Cadis, Màlaga, Alacant, Barcelona– i continuaven després cap a Marsella, Gènova, Livorno o Esmirna; i la terrestre, on les mercaderies arribaven als ports francesos de la Bretanya i s'expedien cap a l'interior, de manera que es podien noliejar de nou des del port de Marsella cap al sud del Mediterrani (J. A. SÁNCHEZ BELÉN, «El comercio de exportación holandés en el Mediterraneo español durante la regencia de doña Mariana de Austria», a *Espacio, Tiempo y Forma*, 1996, p. 276-279 i 283). Pere Fizes tenia intensos contactes comercials amb mercaders de Saint-Malo i Saint-Gaudens, per exemple.
36. Tanmateix, l'objectiu no era tan sols la compra de pesca d'alta mar –congre, arengada, sardines, bacallà–, sinó també la importació de robes de Flandes, de llibres de les impremtes holandeses i flamenques o d'espècies procedents de l'Índia (AHCT, *Correspondència Pere Fizes*, 26 de juny de 1657, 14 d'agost de 1658, 4 d'abril de 1661, 20 d'abril de 1661, 21 d'abril de 1661, 27 d'abril de 1661, 22 de juny de 1662 i 6 de febrer de 1661).

lia Fizes van ser els ports de l'Atlàntic, tant francesos com holandesos,³⁵ a través dels quals introduïen a la península preferentment pesca salada.³⁶ La correspondència i els llibres de comptes servats a Terrassa demostren un contacte intens amb el comerciant instal·lat a Amsterdam Charles Barbou –l'home de confiança a l'Atlàntic–, que informava els Fizes de les mercaderies disponibles al port colonial de dita ciutat, dels carregaments dels vaixells anglesos, de les campanyes de pesca de bacallà a Terranova, de l'estat de la mar o de la canviant situació política a l'hora de negociar entre diversos països.³⁷ A partir de mitjan anys seixanta, l'activitat comercial de la família es va tornar a circumscriure al vessant mediterrani –Perpinyà, Lió, Marsella, Tolosa–, a conseqüència possiblement de la situació internacional i del progressiu endeutament de la nissaga.³⁸ En aquell temps, la correspondència reflecteix sovint una parada intermèdia entre els ports francesos i els catalans: Mallorca.³⁹ Arribaven a l'illa vaixells amb carregaments de peix i de robes que eren reexpedits per arreu d'Europa amb partides d'oli que havien estat prèviament comprades per carregadors locals sota les directrius de Pere Fizes.⁴⁰

La nissaga exercia una feina allunyada del treball manual, que sotmetia a qui el practicava als escalafons més baixos de la societat, alhora que mantenia contacte amb l'elit política i econòmica del Principat. Aquestes dues circumstàncies van possibilitar l'emmirallament de la nissaga en els estrats superiors de la societat i la voluntat de formar-ne part. De fet, l'anhel d'ennobliment era un dels trets que caracteritzava la classe dirigent barcelonina, aleshores ja avesada en bona part al comerç.

37. Sovint la família Fizes va gaudir d'autoritacions de dret de contraban, emeses pels virreis pertinents, per tal de poder mercadejar amb les potències enemigues de la Corona hispànica.

38. L'endeutament de la família Fizes va ser analitzat per Isabel Caba, que va localitzar una concòrdia amb els seus creditors datada el 20 d'octubre de 1679 (*op. cit.*, p. 73).

39. L'illa de Mallorca, per la seva condició geogràfica, estava deslliurada de les prohibicions de la Corona hispànica relatives al tràfic mercantil amb les nacions enemigues, ja que requeria el comerç exterior per a la seva pròpia provisió; va ser per això que es va convertir en un important centre d'intercanvi de mercaderies d'ençà de la segona meitat del segle XV (A. BIBILONI AMENGUAL, *El comerç exterior de Mallorca: homes, mercats i productes d'intercanvi, 1650-1720*, 1995).

40. Aquests negocis, la família Fizes els realitzava amb el vistiplau del virrei de Mallorca, Miguel de Calba –amb qui tenien una relació d'amistat– i amb la col·laboració del mercader local Miquel Fiot, el qual gairebé va monopolitzar les exportacions de Mallorca entre 1657 i 1668 (A. BIBILONI AMENGUAL, *Mercaders i navegants a Mallorca durant el segle XVII: L'oli com indicador del comerç mallorquí*, 1992).

Una epístola servada a l'arxiu de Terrassa ens informa que Pere Fizes, poc abans de comprar la castlania de Terrassa, havia aconseguit la categoria de ciutadà honorat. El seu gendre Ambròs Oliver li va escriure una carta des de Madrid el 9 d'abril de 1661 per tal d'informar-lo sobre uns cobraments que li havia encomanat, i va aprofitar l'avinentesa per felicitar-lo per l'obtenció del privilegi de ciutadà.⁴¹ Hi havia dues maneres d'accedir a aquest estament: per mitjà de l'elecció dels seus membres –ciutadà de matrícula– o per concessió reial –ciutadà de privilegi. El nomenament de Fizes no figura a la matrícula de ciutadans honorats,⁴² raó per la qual cal pensar en una designació reial.⁴³ En funció de la reforma instaurada per Ferran II (1510), els fills assolien la condició dels pares de manera automàtica quan complien vint anys. Tanmateix, el 1628 el Consell de Cent va decidir que hi hagués, com a mínim, un interval d'un any entre la matriculació del pare i la del fill. Efectivament, Pere Fizes *minor* també figura com a ciutadà honorat en la correspondència consultada d'ençà del mes de maig de 1662.

La revisió de diverses sèries documentals permet constatar que un o altre dels membres homònims de la família va arribar a pertànyer a l'esta-

41. «Padre y Sr. Pedro Fizes. Aunque estoy sin carta de Vm. la tengo de Pedro que avisa de su salud [...] An me ditcho que tiene privilegio de Ciudadano que si es assi le doy la norabuena y a mi tambien por la parte que me cabe y Dios se lo dexe gosar mutcho asi como sia menester» (AHCT, *Correspondència Pere Fizes* [1661-1663], 9 d'abril de 1661). En una escriptura notarial per al repartiment del carregament d'un vaixell acabat d'arribar a Barcelona, figuren les persones següents, amb les seves titulacions respectives: «[...] Jacobus Cortada miles Barcinone populatus, Petrus Fizes, Laurentius Llado Cives honorati Barcinone, Jacobus Falguera mercator, Joanne Rey negotiator cives Barcinone et Cornelius de Bosch Preconsul nacionis olandice» (AHPB, Pablo Llopart, *Manual* [1663-1664], 23 de gener de 1663, s. f.).

42. J. L. CABESTANY FORT, «Aportación a la nómina de los «ciudadanos honorats», *Documentos y Estudios*, vol. x (1962), p. 11-61.

43. Josep Lluís Palos sosté que es van produir molt poques incorporacions a la nómina de ciutadans honorats pel sistema assembleari, perquè era una manera de barrar l'accés dels nousvinguts al poder municipal (J. L. PALOS, *Catalunya a l'Imperi dels Àustria*, 1994, p. 423-428). Segons les conclusions estadístiques de J. Amelang, entre 1530 i 1700 es van incorporar 190 ciutadans honorats nous pel sistema de matrícula, mentre que entre 1580 i 1700 van ser 500 els que ho van aconseguir per mitjà de privilegi reial (J. AMELANG, «Distribució social i formes de vida. La societat barcelonina als segles XVI i XVII», a *Història de Barcelona*, vol. IV, *Barcelona dins la Catalunya moderna: Segles XVI i XVII*, 1992, p. 167-211). És molt probable, doncs, que el registre de Pere Fizes es trobi dins els llibres de Cancelleria o del Consell d'Aragó servats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

44. J. SOLER I PALET, *op. cit.*, p. 66.

45. I. CABA, *op. cit.*, 69.

ment militar. Soler i Palet,⁴⁴ per mitjà de la consulta de fonts avui il·localitzables, va afirmar que va ser el pare, mentre que Caba⁴⁵ va matisar aquesta afirmació i va considerar que va ser el fill. Certament, la lectura detinguda dels documents permet asseverar que es va tractar del primogènit, ja que nombrosos escrits contenen aquest encapçalament: «Dicto Dei. Nos Petrus Fises castlanus castrri tarratia dioces. Barna. et Petrus Fizes miles Barna populatus pater o filius [...]»,⁴⁶ o altres de similars. El canvi d'estament en la correspondència es produeix als voltants de 1669-1670, paràmetre temporal que situa l'ennobliment de Pere Fizes *minor* dins la campanya de concessió de privilegis reials realitzada a Catalunya en temps de Carles II.⁴⁷ Morales Roca va localitzar el nomenament de Pere Fizes com a «*Caballero del Principado de Catalunya*», amb data del dia 2 de juliol de 1669,⁴⁸ precedit per un «Real Despacho» de Gabriel de Llupià –governador general– del dia 6 de maig del mateix any.⁴⁹ Al «llibre vert» trobem enregistrar com a cavaller Pere Fizes «menor» amb data del dia 21 de maig de 1670.⁵⁰

L'anotació feta per Morales Roca sobre la concessió del privilegi de cavaller al menor dels Fizes, ens dóna a conèixer un detall fins ara ignorat: el titular consta com a natural de Lleida. Aquesta notícia, juntament amb la venda d'unes possessions que Pere Fizes *maior* posseïa al terme municipal de Puigverd, lliurades per la seva muller –Caterina Cortés– com

46. AHPB, Ramon Vilana Perlas, *Manual* (25-XII-1669 / 23-VI-1670), fol. 22r.

47. Durant el seu regnat –comprentent també el període de regència– es van concedir 467 patents, 216 de les quals 216 van ser de ciutadà honorat, 150 de cavaller i 101 de noblesa (J. DANTÍ I RIU, «El consell de Cent a l'Edat Moderna. Estabilitat Institucional, dificultats financeres i relació amb el poder reial», *Barcelona. Quaderns d'Història*, núm. 5 (2001), p. 143.

48. F. J. MORALES ROCA, *op. cit.*, p. 786-787.

49. En l'esmentat estudi de Morales Roca no s'especifiquen les fonts documentals concretes per a cada registre, raó per la qual ens resulta impossible, a hores d'ara, corroborar les dades amb la documentació al davant. De moment, hem localitzat la petició de nomenament feta per Gabriel Llupià, que havia de resoldre's en un termini màxim de sis mesos (ACA, *Consell d'Aragó*, Reial Càmera, vol. 79, f. 125v-126v).

50. ACA, Generalitat, *Llibre vert* (1602-1713), vol. 225, fol. 246.

51. L'any 1647, Pere Fizes va vendre al pagès Miquel Fontanet una casa i uns terrenys de la dot de la seva esposa que es trobaven al terme municipal de Puigverd (AHPB, Francesc Lentsiclà, *Notum manuale contractuum et instrumentorum* [26-XII-1646 / 24-XII-1647], 16 de novembre de 1647, s. f.).

52. Jordi Nadal i Emili Giralt determinen, en l'anàlisi de la immigració francesa a Catalunya, que l'ingrés al Principat pels ports de la vall d'Aran o de la Cerdanya comportava un primer assentament en terres de l'interior i un progressiu avanç cap al litoral a mesura que es refeien i adquirien confiança amb les noves destinacions. I afegeixen: «De vegades, el viatge des dels passos fronterers

a dot d'esposalles,⁵¹ podria ser indicativa d'una primera estada del patriarca de la família a Lleida, encara sense documentar.⁵² Quan teníem molt avançada la recerca, vam consultar una altra publicació de Morales Roca que aporta noves dades sobre el llinatge.⁵³ L'autor compila la compareixença del cavaller Pere Fizes i Rull, el fill del *minor*, a les corts catalanes de 1701 i 1705.⁵⁴ En cap dels estudis monogràfics publicats sobre la nissaga es recollia l'existència d'una tercera generació encapçalada també per un Pere Fizes. En tot cas, el seu naixement es va esdevenir després de la redacció del testament del patriarca (1673), ja que no hi ha constància del tercer Pere Fizes en el repartiment de les seves propietats i possessions.⁵⁵

Durant la seva estada a la Ciutat Comtal, els Fizes van aprofitar els avantatges que els oferia la seva condició social per intentar participar en la vida pública barcelonina per mitjà del seu ingrés en el Consell de Cent. Gràcies a la consulta dels originals d'insaculacions, sabem que Pere Fizes *minor*, com a ciutadà honrat, va entrar en diverses bosses a partir de 1663. Aquell mateix any constava dins la bossa de tauler de la casa de canvi i de cònsol de Llotja; el 1664 va figurar a la bossa de clavari, a la de mostassaf i a la de jutge de taula, i el 1667, novament a la de mostassaf.⁵⁶ La insaculació en cadascuna de les bosses no comportava l'obtenció del càrrec, ja que aquesta depenia de múltiples factors: del visticlau del virrei i del rei, de la renovació i de les vacants dels càrrecs, i, finalment, de la fortuna.⁵⁷ Aquests anys, Pere Fizes no va assolir cap de les places sol·licitades. Tot i així, la documentació exhumada constata la seva preferència pels càrrecs econòmics, relacionats amb el proveïment de la ciutat, com era propi

fins el litoral havia durat diversos anys, i havia estat marcat per la creació de nous vincles familiars o per la desintegració dels antics» (J. NADAL i E. GIRALT, *op. cit.*, p. 97-98). Davant l'aparició d'aquesta nova dada sobre Pere Fizes *minor* –el seu naixement a Lleida–, la recerca de Nadal i Giralt demostra que era possible, i habitual, una estada a l'interior del país abans d'arribar, en el nostre cas, a Barcelona.

53. F. J. MORALES ROCA, *op. cit.*, vol. I, p. 243.

54. Per les raons exposades més amunt, tampoc no hem pogut contrastar aquesta notícia amb la documentació original.

55. Aleshores Pere Fizes *minor* només tenia dues filles, i el fill que li teníem documentat, dit Josep, va néixer el 1675 i va redactar testament el 1690 en contraure una greu malaltia (I. CABA, *op. cit.*, p. 70).

56. AHCB, *Originals de Insculacions des del any 1653 fins lo any 1699. Tots inclusive*, fol. 284, 293 i 295.

57. Josep M. TORRAS I RIBÉ, «L'organització municipal de Barcelona als segles moderns», a *Història de Barcelona*, vol. IV, *Barcelona dins la Catalunya moderna (segles XVI i XVII)*, 1992, p. 259-305.

tenint en compte l'activitat diària que desenvolupava la família. Arran del seu nomenament com a cavaller, ho va tornar a intentar, dins, però, de l'estament militar. En dues ocasions, durant els biennis 1675-1676⁵⁸ i 1687-1688,⁵⁹ va ingressar al Consell de Cent, però el càrrec que hi va desenvolupar no devia ser dels més importants –les tres primeres conselleries o mostassaf–, atès que no consta en l'obra inèdita de Serra Postius⁶⁰ ni té un paper rellevant en la investigació doctoral de Josep Lluís Palos.⁶¹

Amb les dades disponibles a hores d'ara, podem afirmar que la família Fizes mostrava, com era propi de l'època i de la progressiva aristocratització de la burgesia, una clara voluntat d'ascensió social, la qual es va demostrar amb l'obtenció dels estaments de ciutadà honorat, de carlà i de cavaller. I aquest anhel, probablement, s'accentuava amb el pas de la primera a la segona generació. Tanmateix, cal tenir en compte –amb vista a valorar els fets en la seva justa mesura– la possible ascendència francesa del seu llinatge i la participació de la Corona en l'ennobliment dels seus membres, circumstàncies que l'allunyaven del perfil de l'oligarquia urbana barcelonina, que sovint barrava el pas als nousvinguts. Una altra fórmula per emular la noblesa amb títol i aconseguir una certa representació entre els conciutadans era la promoció artística, iniciativa que la família Fizes també va dur a terme a cavall de les viles de Barcelona i Terrassa.

La primera intervenció coneguda de Pere Fizes en un projecte artístic data de 1646, quan, amb altres mercaders francesos establerts a Barcelona, va promoure la fàbrica d'un retaule per a la capella que el col·lectiu tenia a l'església de Jesús Maria. L'espai havia estat concedit pel guardià del convent al cònsol de la nació gala –Pere Ostris– l'any 1616.⁶² Durant els anys de construcció de la capella, el perfil professional dels francesos residents a la ciutat va canviar notòriament –de menestrals a negociants–, com reflecteixen les actes de les assemblees de dita confraria. El 13 d'a-

58. AHCB, *Registre de Deliberacions*, 1675, fol. 7, i 1676, fol. 6.

59. AHCB, *Registre de Deliberacions*, 1687, fol. 4, i 1688, fol. 6.

60. P. SERRA I POSTIUS, *Senat barcelones y catalogo, de tots los pahes i concelles, que desde que foren instituhits fin lo present any, ha tingut la Ciutat de Barcelona amb notas*, AHCB, ms. A-25, fol. 629-633.

61. J. L. PALOS, *op. cit.*, p. 474-479.

62. AHPB, Galceran Sever Pedralbes, *Trigesimum primum manuale* (17-IX-1615 / 27-X-1616), 9 d'octubre de 1616, s. f.

gost de 1646, Baltasar Aymerich, Pere Fizes i Andreu Gavot, mercaders francesos residents a Barcelona, van encarregar el retaule de la capella de Sant Lluís a l'escultor Josep Tramulles.⁶³ A l'escriptura notarial es recullen les exigències del client i les condicions de pagament. El retaule havia de ser instal·lat a l'església per la festivitat del sant patró de l'any següent —és a dir, el 25 d'agost de 1647—, havia de bastir-se amb fusta d'alba i de xiprer de bona qualitat, i el preu acordat eren cinc-cents cinquanta lliures barcelonines, que se satisfarien en tres terminis en què es pagaria la mateixa quantitat: el primer, en començar l'obra, el segon, sis mesos després, i el tercer, un cop col·locat el moble devot. Una àpoca al final del document confirma la donació de «180 ll. 6 ss. i 8 dd.» a Josep Tramulles.

És interessant subratllar que els mercaders francesos van confiar l'execució de la peça a un escultor que aleshores gaudia d'importants comandes al Principat,⁶⁴ entre d'altres els retaules majors de la parròquia de Santa Maria de la Geltrú (1645-1655)⁶⁵ i del monestir de Santes Creus (1647-1651). A diferència d'aquestes obres, no s'ha preservat cap vestigi del retaule de la confraria de sant Lluís; tanmateix, en podem imaginar el resultat per mitjà de la interpretació de l'escriptura. L'estructura del retaule havia de ser d'un carrer central i dos laterals. Al primer s'hi col·locaria el sagrari i el relleu titular amb la representació d'un episodi de la vida de sant Lluís, que s'especificava a la traça i havia de mesurar 18 x 11 pams. Als segons s'hi col·locarien dues escultures dedicades a sant Roc i a sant Sebastià, en sengles nínxols. Damunt la cornisa es representarien quatre virtuts, les dels extrems dempeus i les del centre assegudes i sostenint una cartel·la amb les armes de la nació francesa.

L'aspecte més curiós associat a la comanda del retaule i a la personalitat dels seus promotors, va ser la solució que van adoptar per aplegar la quantitat de diners necessària per a la seva erecció. El 24 d'octubre de 1644 —uns mesos abans del contracte de l'obra— van crear una societat

63. AHPB, Francesc Lentisclà, *Secundum librum diversoum contractum* (5-VIII-1643 / 13-X-1646), 13 d'agost de 1646, s. f.

64. Joan-Ramon TRIADÓ TUR, *L'època del Barroc: S. XVII-XVIII*, a *Història de l'Art Català*, vol. v, 1984, p. 55-56; Joaquim VICENTE IBÁÑEZ, «L'escultor Josep Tramulles a Santa Coloma de Queralt (1635-1637)», *Recull*, núm. 4 (1996), p. 191-206; Joan-Ramon TRIADÓ i Rosa M. SUBIRANA, «Escultura moderna», a *Art de Catalunya: Ars Cataloniae*, vol. VII, *Escultura moderna i contemporània*, 1998, p. 68.

65. Joaquim VICENTE IBÁÑEZ, *Els artífexs del retaule de Santa Maria de la Geltrú*.

mercantil d'assegurances marítimes, els beneficis de la qual repercutirien de manera íntegra en el finançament del retaule que els representava. Emili Giralt⁶⁶ va explicar el funcionament de la companyia: Aymerich n'era el gestor, es podien assegurar fins a tres-centes lliures per embarcació i la societat s'extingiria quan haguessin aconseguit les cinc-centes lliures pertinents. De manera força evident, els mercaders francesos no volien invertir el seu capital particular i van idear un sistema per aconseguir-lo, associat a la seva activitat diària, a mig camí entre el comerç i la banca.

Amb la compra del castell termenat, les estades de Pere Fizes a Terrassa –un home ja d'edat avançada–⁶⁷ van ser cada cop més perllongades, És normal, doncs, que la seva intervenció patrimonial es traslladés al Vallés, on, d'altra banda, havia de donar-se a conèixer. La doble residència es manifesta en el seu testament,⁶⁸ quan el castlà va ordenar que fos sebollit allà on traspassés, ja que havia previst la construcció de la seva sepultura a la parròquia de Terrassa i a l'església de Sant Francesc de Paula de Barcelona.

A l'arxiu històric vallesà hem localitzat l'escriptura que regula el sepeli barceloní. El 13 de juliol de 1667, Pere Fizes va encarregar un sepulcre a l'escultor Pere Serra.⁶⁹ Segons la descripció, es tractaria d'una tomba molt senzilla, integrada per un vas funerari, de pedra negra i mides determinades, i dues lloses amb l'escut d'armes. La forma quedava establerta per mitjà d'un dibuix del mateix escultor que romania en poder del religiós fra Isidre Mensa. La sepultura havia d'estar enllestida el Dia dels Morts –2 de novembre– del mateix any i Pere Fizes es comprometia a pagar 160 lliures barcelonines, repartides en dos terminis. Per raons òbvies –incendis, reformes i demolicions de l'església–, el sepulcre no s'ha preservat, però això no impedeix bastir algunes deduccions a partir de la notícia. En l'escriptura, Pere Fizes demanava que s'esculpís el seu escut d'armes.

66. E. GIRALT I RAVENTÓS, *op. cit.*, vol. II, apèndix estadístic.

67. Un registre notarial de l'any 1668 confirma la vellesa de Pere Fizes i la seva salut feble: «[...] Ego Hiacyntus Anglada medicina doctor qui villa Tarrasie [...] que lo magistrat Pere Fizes Castlà y Senyor del Castell, o, Palau de Terrasa per ser ja home vell d'edat de sesanta y sis anys poch, o, manco y per tenir los impediments de trencadura [...]» (AHCT, Rafael Coll, *Manual* [27-XII-1667 / 22-XII-1668], 13 de novembre de 1668, f. 238-239v). Del certificat del doctor, en podem extreure que llavors Pere Fizes tenia uns seixanta-sis anys i que, per tant, el seu naixement devia ser cap al 1602-1603.

68. AHCT, *Documents de Pere Fizes*, testament de Pere Fizes, 1673, s. f.

69. AHCT, Rafel Coll, *Manual* (28-XII-1666 / 22-XII-1667), 13 de juliol de 1667, fol. 164-165.

D'aquesta dada es podria extreure que la concessió del mateix hauria anat associada al privilegi de ciutadà honrat, que gaudia des de 1663, i no al de cavaller, més tardà i vinculat al fill.⁷⁰ D'altra banda, segons el document, la sepultura s'havia de situar dalt del presbiteri,⁷¹ sens dubte un lloc preferent dins l'església. Això, juntament amb l'estranyesa de l'elecció –en principi, semblaria més raonable enterrar-se a la parròquia o a la seu de la seva confraria–, va comportar que resseguíssim la història de l'església barcelonina dels paulins. El trasllat intramurs de la comunitat religiosa es va produir gràcies a la donació d'unes cases al carrer Sant Pere Més Alt l'any 1584 per un mercader dit Pere «Fisas».⁷² La coincidència en el cognom i la professió del castlà⁷³ explicarien el perquè del seu enterrament en aquesta església. De moment, ens és impossible embastar més llinatge, però es podria pensar en el pare o l'avi del mercader establert a Barcelona des de mitjan anys quaranta i de procedència francesa. Sigui com vulgui, Pere Serra va fer la sepultura barcelonina de Fizes en funció dels pagaments que figuren al cartipàs de comptes preservat a Terrassa. Un d'aquests registres ens aventura que potser va ser el mateix autor l'encarregat d'esculpir el sepulcre vallesà.⁷⁴ L'anotació sembla indicar que el 23 de gener de 1670 es va donar per tancat el deute de 300 lliures contret amb Pere Serra a canvi de la realització de les sepultures. Recordem que l'escriptura comentada era únicament per a un sepulcre i que la quantitat que s'havia d'abonar era només de 160 lliures.

L'obra més important que es duia a terme a la vila de Terrassa des de l'inici del segle XVI era la construcció d'una nova església parroquial –la

70. Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, *Els castells catalans*, 1967, p. 317-333, i Javier GIMENO, «Ciudadanos honrados», a *Monumenta*, núm. 3 (2003), p. 22-23.

71. Quan Gaietà Barraquer va visitar l'església de Sant Francesc de Paula, aquesta ja havia estat convertida en parròquia i havia viscut la primera de les reconstruccions l'any 1885. Tot i així, esmenta una sepultura que, per la seva situació i el seu color, podria correspondre a la de Pere Fizes: «En el pavimento del templo se ven algunas, aunque pocas, tumbas. Entre todas resalta la del centro por estar adornada de una losa de mármol ceniciento con el escudo heráldico de un noble caballero» (C. BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, 1906, vol. II, p. 282).

72. A. A. PI Y ARIMON, *Barcelona antigua y moderna*, 1854, vol. I, p. 510.

73. La diferència en la grafia del llinatge pot respondre a la manca de correcció ortogràfica de l'època. En la documentació, el cognom s'escriu sovint de maneres molt diverses: Fisas, Fises, Fisses o Fizes.

74. AHCT, *Cartipàs de comptes de Pere Fizes* (1670-1672), f. 7v.

del Sant Esperit i Sant Pere— al bell mig del nucli de la població medieval i pròxima a la residència del carlà. Una de les seves imatges més venerades era la del Sant Crist, que es conduïa en una processó fins a Montserrat en determinades festivitats i pregàries. L'any 1667 es va establir un contracte entre els administradors de la fàbrica i el mestre de cases Rafael Gallart per bastir una capella nova per al Sant Crist.⁷⁵ Com era d'esperar, Pere Fizes va contribuir a l'embelliment d'aquesta.

El 25 de juliol de 1670 es va encarregar la realització del retaule a l'escultor Pere Serra a canvi de 400 lliures. N'era el promotor el castlà de la vila.⁷⁶ No és necessari incidir en els detalls de l'escriptura, o de la posterior visura —realitzada pels escultors Joan Grau i Llàtzer Tramulles—,⁷⁷ ja que les dades han estat comentades per altres autors.⁷⁸ Només voldríem incidir en dos aspectes, relacionats amb la història social de l'art. Pere Fizes va tornar a confiar en Pere Serra per a la fàbrica d'aquest retaule, com era propi del sistema de patronatge artístic de l'època i encara més si tenim en compte la hipòtesi que també podia ser l'autor de la sepultura vallesana del promotor. D'altra banda, segons Josep Soler i Palet,⁷⁹ a la dreta del sòcol de l'altar figurava l'escut de Pere Fizes: una evidència pública de la seva intervenció en l'obra i de la seva pertinença a una elit social. També és interessant comentar que de nou el mercader va idear un mètode per intentar estalviar-se d'invertir cabals particulars. L'any 1668 va fer una juguesca amb el prior Benet Puig i altres prohoms vallesans segons la qual el bàndol perdedor havia d'invertir mil lliures en l'embelliment de la capella del Sant Crist, el motiu de la penyora.⁸⁰ El vençut va ser Pere Fizes i va destinar gairebé la meitat del valor de la juguesca a l'arquitectura i a la talla del retaule.

Les llunetes ceràmiques del claustre de l'antic convent franciscà de Terrassa no permeten qüestionar la intervenció de la família Fizes en la seva promoció, ja que llueixen el seu escut d'armes. Tot i així, ha estat impossible localitzar l'escriptura notarial que va regular la seva execució.

75. AHCT, Rafael Coll, *Manual* (28-XII-1666 / 22-XII-1667), fol. 161v-162r.

76. AHCT, Rafael Coll, *Manual* (29-XII-1669 / 23-XII-1670), 25 de juliol de 1670, fol. 182r-184r.

77. AHCT, Rafael Coll, *Manual* (28-XII-1670 / 23-XII-1671), fol. 96v.

78. Josep M. DOMÈNECH: *Construcció i embelliment de la basílica del Sant Esperit de Terrassa*, 1993.

79. J. SOLER I PALET, *op. cit.*, p. 65.

80. AHCT, Rafael Coll, *Manual* (27-XII-1667 / 22-XII-1668), fol. 83-86.

81. Salvador ALAVEDRA, *26 plafons de ceràmica catalana*, 1976.

3. Escut de Pere Fizes. Terrassa, antic convent de Sant Francesc d'Assís, fragment d'una lluneta ceràmica del claustre.

Salvador Alavedra la va atribuir a l'escudeller català Llorenç Passoles⁸¹ i la nostra recerca doctoral ens ha permès corroborar l'autografia per mitjà de criteris estilístics.⁸² L'única referència cronològica disponible segueix sent l'anotació que hi ha en la llibreta d'Anton Rodó i Martínez,⁸³ on es diu que les rajoles van ser arranjades al claustre l'11 d'abril de 1673, amb l'ajuda d'un religiós de Sant Francesc de Paula. Al principi de la investigació vam pensar en un possible error de l'autor, ja que la comunitat que residia al convent egarenc era de franciscans recol·lectes. Tanmateix, la troballa del contracte per a la sepultura barcelonina a l'església dels paulins i la relació permanent que la correspondència i els llibres de comptes demostren entre Pere Fizes i Isidre Mensa, ens fan pensar en la veracitat de la notícia. És possible, fins i tot, que el model per a la decoració del claustre del convent de Sant Francesc de Terrassa provingués del monestir barceloní, ja que en el seu pati hi havia una quarantena de pintures sobre la vida de sant Francesc de Paula realitzades pels pintors Pere Cuquet i Francesc Gassen.⁸⁴ D'altra banda, entre els llibres de comptes de Pere

82. *Vid.* nota núm. 1.

83. AHCT, *Llibreta de notas curiosas de Anton Rodó y Martínez: Tretas de altra llibreta q. li deixà un amich en 1843*, s. f.

84. Juan Agustín CÉAN BERMÚDEZ, *Diccionario histórico de los más ilustres profesores de las Bellas Artes de España*, 2001 (1800), p. 383, i C. BARRAQUER I ROVIRALTA, *op. cit.*, vol. II, p. 286-287.

85. AHCT, *Documentació econòmica de Pere Fizes (1659-1671)*, s. f.

Fizes hem trobat una notícia segons la qual a l'interior del castell-palau hi havia una capella amb rajoles valencianes.⁸⁵ És possible, doncs, que l'escudeller responsable de la realització de les llunetes hagués treballat amb anterioritat per a la nissaga, a la mateixa vila de Terrassa.

Ens hauria agradat cloure l'article amb una valoració sobre el patronatge artístic de la família Fizes, però això és gairebé impossible atès l'estat actual dels estudis. Josep Lluís Palos es lamentava, en el seu llibre sobre l'exercici del poder a Catalunya en l'època dels Àustria, de la manca de recerques monogràfiques sobre determinats llinatges aristocràtics.⁸⁶ Les llacunes encara són més evidents pel que fa a la baixa noblesa i a l'estudi de la seva promoció artística. Encara no existeixen recerques específiques sobre el consum cultural dels Gualbes o dels Ferran, dels quals es preserven obres importants fruit del seu patronatge. Possiblement, recerques futures demostrin una intensa activitat de promoció artística per part d'aquests militars barcelonins, malgrat que circumscrita al seu àmbit privat –residències i capelles– i a artistes locals, amb alguns dels quals confiarien de manera assídua. El present estudi, a voltes allunyat de la nostra especialitat i en cap cas concloent, només ha pretès donar a conèixer un treball iniciat, i, alhora, demostrar la viabilitat d'aquesta mena de treballs.

86. J. L. PALOS, *op. cit.*, p. 47-48.